

Irena Rumianowska

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

EKOLOGICZNY WYMIAR NIEDOSKONAŁOŚCI RYNKU A POLITYKI MAKROEKONOMICZNE

1. Wstęp

W rozumieniu koncepcji ekonomii neoklasycznej, zakładającej, że istniejące w gospodarce rynki spełniają założenia konkurencji doskonałej, mechanizm rynkowy prowadzi do osiągnięcia efektywności alokacyjnej, ogólnej równowagi rynkowej, maksymalizacji nadwyżki ekonomicznej, a zatem do dobrobytu społecznego (w sensie optimum Pareta).

W rzeczywistości tylko niektóre rynki składające się na gospodarkę rynkową można uznać za zbliżone do doskonałe konkurencyjnych, nie jest zatem możliwe osiągnięcie optimum ogólnego. W rzeczywistości gospodarka rynkowa charakteryzuje się występowaniem wielu niedoskonałości (błędów rynku, zawodności rynku), które nie miałyby miejsca w warunkach doskonałej konkurencji. Występowanie owych mankamentów w praktyce wymusza i uzasadnia interwencję państwa w funkcjonowanie mechanizmu rynkowego, a w nauce implikuje rozwój teorii ekonomicznych zajmujących się niedoskonałościami rynku oraz problemami regulacji mechanizmów rynkowych przez państwo.

Niedoskonałości rynku mogą mieć wymiar ekonomiczny, społeczny i ekologiczny. Celem artykułu jest pokazanie ekologicznego wymiaru tych niedoskonałości, zwłaszcza występowania efektów zewnętrznych, oraz krótkie przedstawienie działań państwa, które poprzez politykę ekologiczną i polityki makroekonomiczne może uzupełniać i korygować działania mechanizmu rynkowego w obszarze racjonalnego gospodarowania zasobami przyrodniczymi i ochrony środowiska.

2. Ekologiczne aspekty niedoskonałości rynku

W teorii ekonomii najczęściej wymienia się następujące podstawowe niedoskonałości rynku:

1. Występowanie konkurencji niedoskonałej i monopolizacja niektórych rynków, w tym istnienie monopolu naturalnych, oraz naruszenie zasad konkurencji

poprzez zmony rynkowe. Monopole naturalne bardzo często dotyczą dostarczania dóbr użyteczności publicznej będących zasobami przyrodniczymi, jak np. dostarczanie gazu, wody, ciepła, usług w zakresie odbierania ścieków komunalnych i odpadów, oczyszczanie ścieków, segregacja i utylizacja odpadów itp. Monopolizacja tych obszarów działalności gospodarczej, które dotyczą dostarczania zasobów środowiskowych, oraz świadczenie pewnych usług mogą generować dwa rodzaje negatywnych skutków: pierwsze z nich wynikają z wykorzystania pozycji monopolistycznej do przechwycenia rent, a drugie związane są z następstwem braku dążenia do obniżania kosztów, co oznacza nieefektywne gospodarowanie zasobami przyrodniczymi, nadmierną ich eksploatację oraz obciążanie środowiska znaczną ilością odpadów i zanieczyszczeń. Ponieważ mechanizm rynkowy nie jest w stanie przeciwdziałać owym negatywnym skutkom monopolizacji i niedoskonałej konkurencji, konieczna zatem jest aktywna rola państwa polegająca na przeciwdziałaniu monopolizacji niektórych rynków, a w przypadku monopoli naturalnych – monitoringu i bezpośredniej regulacji.

2. Istnienie dóbr publicznych, wśród których szczególne miejsce mają niektóre zasoby przyrodnicze. Zmiany społeczne i ekonomiczne powodują, że w stosunku do nich nie są w pełni realizowane zasady niekonkurencyjności i niewykluczalności, coraz częściej występuje zjawisko zatłoczenia lub utraty przez dobra środowiskowe cech czystych dóbr publicznych. Zdarza się, że ilość dostępnego środowiskowego dobra publicznego staje się zbyt mała, aby wszyscy mogli zeń korzystać bez żadnych ograniczeń, co prowadzi do przekształcania się dóbr publicznych w dobra klubowe. Ponadto istnieje duża możliwość pojawienia się zjawiska znanego w ekonomii pod pojęciem „jazdy na gapę”. Ma to miejsce np. wówczas, gdy tylko część danej społeczności decyduje się na poniesienie kosztów rekultywacji zdegradowanych terenów leśnych lub oczyszczenia jeziora, a zatem partycypuje w tworzeniu dobra publicznego, z którego czerpać korzyści będą również ci, którzy nie poniosą kosztów.

3. Niedoskonałości wynikające z dostępu i przepływu informacji oraz występowanie niepewności i ryzyka. Jednym z paradygmatów ekonomii neoklasycznej jest przyjęcie założenia, że każda decyzja ekonomiczna podejmowana jest w warunkach doskonałej przejrzystości rynków, co oznacza, że wszyscy uczestnicy rynku mają całkowity i darmowy dostęp do wiedzy i informacji, co pozwala im na dokonanie racjonalnych wyborów. W konsekwencji wybory ekonomiczne nie są obciążone niepewnością i ryzykiem. W rzeczywistości nie ma takiej przejrzystości, a każdy wybór ekonomiczny obciążony jest mniejszym lub większym ryzykiem. Powszechnie występującym zjawiskiem jest także asymetria informacyjna.

W obszarze korzystania ze środowiska przyrodniczego i jego zasobów asymetria informacyjna stwarza możliwość czerpania dodatkowych korzyści przez podmioty posiadające informacje niedostępne dla innych o pewnych właściwościach i cechach dóbr, procesu produkcji lub konsumpcji. Może to prowadzić do prze-

chwytywania części renty społecznej przez lepiej poinformowane podmioty lub do wzrostu ich konkurencyjności rynkowej.

Dodatkowym problemem związanym z niedoskonałością informacji jest występowanie niepewności i ryzyka w gospodarowaniu zasobami środowiska przyrodniczego. Wiąże się ono ze zmiennością rynkowych i technologicznych uwarunkowań gospodarowania, ze zmiennością poziomu i struktury popytu, pojawieniem się innowacji technologicznych i produktowych. Ponadto występuje niepewność związana z samą regulacją, dotycząca przede wszystkim zmian w regulacji bezpośredniej, instrumentach i mechanizmach, skuteczności instrumentów regulacji, kosztów regulacji ekologicznej, wpływu stosowanych regulacji na ogólną kondycję ekonomiczną i pozycję konkurencyjną regulowanych podmiotów [Fiedor, 2003, s. 93-94].

4. Występowanie efektów zewnętrznych, które mogą mieć charakter pozytywny (korzyści zewnętrzne) lub negatywny (koszty zewnętrzne). Skutki istnienia efektów zewnętrznych ponoszą osoby trzecie, które nie są sprawcami ich powstania. Występowanie ich powoduje, że cena rynkowa dóbr, odzwierciedlająca prywatne koszty produkcji dóbr, nie uwzględnia całych kosztów społecznych ich wytworzenia. Z ekologicznego punktu widzenia na szczególną uwagę zasługują środowiskowe efekty i koszty zewnętrzne. Występowanie korzyści zewnętrznych powoduje, że producenci nie osiągają optymalnej ze społecznego punktu widzenia wielkości produkcji danego dobra, natomiast występowanie negatywnych efektów zewnętrznych oznacza, że podaż danego dobra jest większa od optymalnej (z punktu widzenia dobrobytu społecznego), co oznacza, że zasoby przyrodnicze są nadmiernie eksploatowane.

Obok wymienionych niedoskonałości rynku o charakterze ogólnym B. Fiedor wskazuje na niedoskonałości o charakterze specyficznym [Fiedor, 2001, s. 14-16; Fiedor, Matysiak, 2004, s. 62-63]:

1. Niezdolność rynku do bezpośredniego ujawniania preferencji indywidualnych i społecznych w zakresie pożądanых właściwości środowiska przyrodniczego, a w następstwie do przekształcenia się zapotrzebowania na czyste środowisko w gotowość płatniczą, czyli popyt na czyste środowisko. Większość zasobów przyrodniczych, takich jak: powietrze, wody powierzchniowe i podziemne, przestrzeń geograficzna, niektóre komponenty środowiska przyrodniczego mające walory estetyczne, rekreacyjne itp., nie będąc przedmiotem wymiany rynkowej, nie ma ceny. Mechanizm rynkowy nie ujawnia preferencji społecznych w zakresie korzystania z tych dóbr. Rynek nie stworzy żadnego mikroekonomicznego mechanizmu gromadzenia i wydatkowania środków niezbędnych do ochrony środowiska przed ekologicznymi skutkami procesów konsumpcyjnych i produkcyjnych. Konieczna staje się aktywna rola państwa w zakresie regulacji i modyfikacji mechanizmu rynkowego.

2. Niezdolność mechanizmu rynkowego do kształtowania społecznie optymalnej skali korzystania z dóbr przyrodniczych oraz alokacji w gospodarowaniu ich zasobami.

3. Niemożność określenia przez rynkowy mechanizm koordynacji (niepoddany regulacji) takiej skali gospodarczego korzystania ze środowiska, która byłaby zgodna z podstawowym dla koncepcji trwałego, zrównoważonego rozwoju kryterium międzypokoleniowej sprawiedliwości ekologicznej.

Występowanie efektów zewnętrznych powoduje, że rynek nie spełnia funkcji Pareto-optymalnej alokacji dóbr. Pożądana zatem staje się internalizacja efektów zewnętrznych, prowadząca do uwzględniania przez przedsiębiorstwa i gospodarstwa domowe, przy podejmowaniu decyzji produkcyjnych lub konsumpcyjnych, pełnych kosztów, zarówno prywatnych, jak i zewnętrznych. Występowanie niedoskonałości rynku w ochronie środowiska przyrodniczego i gospodarowania zasobami naturalnymi uzasadnia konieczność prowadzenia w gospodarce rynkowej polityki ochrony środowiska oraz wprowadzenia odpowiednich instrumentów regulacji prawno-administracyjnej i ekonomicznej.

3. Ochrona środowiska przyrodniczego w polityce ekologicznej, politykach makroekonomicznych i politykach sektorowych

W gospodarce rynkowej polityka ekologiczna jest działalnością prowadzoną przez władze publiczne różnych szczebli: władze państwowe, wojewódzkie, lokalne.

Człowiek żyje i prowadzi swoją działalnością w silnej współzależności ze środowiskiem przyrodniczym. Dlatego w polityce ekologicznej zachowanie równowagi w systemie przyrodniczym wymaga zarówno spójnego i łącznego zarządzania dostępem do zasobów środowiska przyrodniczego i likwidacją negatywnych skutków działalności gospodarczej (ochrona środowiska), jak i racjonalnego użytkowania przyrodniczych zasobów (gospodarka wodna, leśnictwo, ochrona zasobów surowcowych i glebowych, planowanie przestrzenne). Cele polityki ekologicznej, realizowane przez różne szczeble, powinny być wyznaczane poprzez rozpoznanie potrzeb, natomiast środki do ich osiągnięcia powinny być dobierane przede wszystkim w oparciu o kryteria efektywności ekologicznej i ekonomicznej [Graczyk, 1999, s. 45-46].

Według B. Poskrobki „polityka ekologiczna jest to świadoma i celowa działalność państwa, władz samorządowych i podmiotów gospodarczych w zakresie gospodarowania środowiskiem, czyli użytkowania jego zasobów i walorów, ochrony i kształtowania ekosystemów lub wybranych elementów biosfery”. Przedmiotem polityki ekologicznej jest środowisko przyrodnicze i jego jakość oceniana z punktu widzenia potrzeb ludzi: biologicznych (jakość życia człowieka określana przede wszystkim przez zdrowotność, długość życia, poziom dobrobytu, zakres edukacji), społecznych (ochrona ekosystemów, obszarów i obiektów stanowiących dziedzictwo narodowe lub zaspokajających istotne potrzeby społeczne) i gospodarczych (zapewnienie rozwoju gospodarczego i wzrostu dobrobytu społecznego) [Górka, Poskrobko, Radecki, 2001, s. 64-65].

Podstawowymi celami polityki ekologicznej są [Fiedor, Matysiak, 2004, s. 63]:

1) „identyfikowanie i adresowanie za pomocą różnych instrumentów regulacji prawnej, administracyjnej, ekonomiczno-finansowej, przy wspomagającym wykorzystaniu metod związanych z oddziaływaniem na wiedzę i świadomość ekologiczną obywateli, zarówno samych niedoskonałości rynku w sferze ochrony środowiska i gospodarowania jego zasobami, jak i skutków tych niedoskonałości,

2) modyfikowanie mechanizmu rynkowego tak, aby w tym stopniu, w jakim nie zagraża to bezpieczeństwu ekologicznemu, mógł on ujawniać preferencje społeczne w zakresie pożądanego stanu jakościowego środowiska oraz funkcjonować jako metoda alokacji, w tym międzypokoleniowej, ograniczonych zasobów pomiędzy różne zastosowania służące ochronie i racjonalnemu kształtowaniu środowiska”.

W *Drugiej polityce ekologicznej państwa* zapisanym celem nadrzędnym jest zapewnienie społeczeństwu polskiemu bezpieczeństwa ekologicznego w XXI wieku oraz stworzenie warunków do realizacji strategii zrównoważonego rozwoju kraju. Natomiast celem głównym jest stworzenie skutecznej regulacji i reglamentacji korzystania ze środowiska przyrodniczego tak, aby skala i sposób tego korzystania nie generowały zagrożenia dla trwałości i jakości zasobów przyrodniczych [Górka, Poskrobko, Radecki, 2001, s. 102-103].

Obok celów polityki ekologicznej istotne są również zasady i narzędzia polityki ekologicznej. Narzędzia te powinny zapewniać kompatybilność polityki ekologicznej z innymi rodzajami polityki w dążeniu do realizacji zakładanych celów.

W praktyce polityki ochrony środowiska oraz zarządzania tą ochroną zarówno w skali mikro-, jak i makroekonomicznej państwo stosuje rozmaite instrumenty, które możemy podzielić na trzy zasadnicze grupy [Fiedor i in., 2002, s. 270-342; Górka, Poskrobko, Radecki, 2001, s. 67-68; Barde, 1996, s. 228-243; Fiedor, Graczyk, 2001, s. 14]:

1) regulacje prawno-administracyjne oparte na przymusie bezpośrednim, które obejmują:

- standardy emisji, imisji i standardy produktowe,
- pozwolenia (licencje) prawno-administracyjne,
- nakazy i zakazy oraz zalecenia ekologiczne,
- normy technologiczne i zakazy dotyczące wyboru technologii,
- ocenę oddziaływań środowiskowych, działań wpływających na środowisko przyrodnicze, w tym inwestycji;

2) regulacje ekonomiczno-rynkowe oparte bądź to na przymusie ekonomicznym (mikroekonomiczny rachunek optymalizacyjny, presja konkurencyjna itp.), bądź na istnieniu obligatoryjnych rozwiązaniach prawnych:

- opłaty i podatki ekologiczne,
- depozyty i zastawy ekologiczne,
- kary pieniężne za naruszenie norm i przepisów w ochronie środowiska oraz odszkodowania ekologiczne,
- bezpośrednie i pośrednie subwencje i dotacje,

- zróżnicowanie podatkowe oraz dobrowolne i obowiązkowe ubezpieczenia,
 - rynki zbywalnych uprawnień do emisji zanieczyszczeń i eksploatacji zasobów;
- 3) metody związane z zarządzaniem ochroną środowiska i wykorzystaniem jego zasobów, a przede wszystkim: przeglądy ekologiczne, oceny oddziaływań inwestycji na środowisko, nakazy stosowania odpowiednich technologii produkcji.

Polityka ekologiczna jest jedną z polityk sektorowych, ponieważ dotyczy określonego rodzaju działalności społeczno-gospodarczej, a mianowicie gospodarowania i ochrony środowiska przyrodniczego. Jednakże realizowane przez nią cele ekologiczne nie byłyby w pełni osiągnięte, gdyby nie zostały zapisane i respektowane, na równi z innymi celami gospodarczymi i społecznymi, przez podstawowe polityki makroekonomiczne państwa i polityki sektorowe, zwłaszcza te, które swoim zasięgiem obejmują cały kraj.

Jedną z najważniejszych polityk makroekonomicznych, która może realizować cele ekologiczne, jest **polityka fiskalna państwa**. Istnieją dwa zasadnicze obszary realizacji celów związanych z ochroną środowiska przyrodniczego i gospodarowania jego zasobami [Fiedor i in., 2002, s. 431]:

- 1) „proekologicznej” modyfikacji systemu podatkowego,
- 2) zabezpieczenia dla realizacji celów polityki ekologicznej dochodów państwa powstających dzięki wprowadzeniu „ekologicznych podatków” bądź nadania podatkowego charakteru niektórym opłatom ekologicznym.

W ramach polityki fiskalnej istotne znaczenie dla ochrony środowiska przyrodniczego i gospodarowania jego zasobami ma system podatków ekologicznych i opłaty za gospodarcze korzystanie z komponentów środowiska przyrodniczego, opłat za degradację środowiska, opłat za zanieczyszczanie środowiska przyrodniczego, a także kar o charakterze ekologicznym. System podatków ekologicznych jest sposobem internalizacji ekologicznych kosztów zewnętrznych. Z jednej strony pełni funkcję bodźcową, oddziałując na zachowania podmiotów gospodarczych w zakresie korzystania przez nie z komponentów środowiska przyrodniczego, a z drugiej strony pozwala na gromadzenie środków finansowych. Pozytywne efekty bodźcowe widoczne są np. w redukcji zanieczyszczeń emitowanych przez przemysł energetyczny, wydobywczy, chemiczny, w gospodarowaniu zasobami wodnymi, w ograniczeniu ilości składowanych odpadów itp.

Innym wymiarem polityki fiskalnej jest przeznaczenie środków budżetowych na realizację zadań proekologicznych, jak np. subsydiowanie i dotowanie przyjaznych środowisku przedsięwzięć gospodarczych oraz tworzenie funduszy ekologicznych. W praktyce większość dochodów budżetowych tworzonych przez podatki ekologiczne przeznaczona jest na realizację celów związanych ze środowiskiem przyrodniczym. W praktyce mogą się pojawić trudności dotyczące optymalnej alokacji i skali wydatkowania owych środków – z jednej strony, a także efektywności ich wykorzystania – z drugiej strony.

Ponadto, jak wskazują doświadczenia wielu krajów europejskich, system podatków ekologicznych można uzupełnić poprzez taką modyfikację podatków nie-

ekologicznych, która czyniłaby je przyjaznymi dla środowiska przyrodniczego. Przykładem może być różnicowanie podatków w zależności od uciążliwości produktów dla środowiska przyrodniczego (np. zróżnicowane podatki na benzynę bezołowiową i ołowiową) [Barde, 1996, s. 236].

Polityką makroekonomiczną wpływającą w istotny sposób na ekologiczną uciążliwość gospodarki jest **polityka handlu zagranicznego**. Struktura wymiany międzynarodowej może mieć znaczny wpływ na poziom degradacji środowiska przyrodniczego. Odpowiednia polityka handlowa, podpisywanie korzystnych środowiskowo umów międzynarodowych, przystąpienie i ratyfikacja konwencji i deklaracji, chronią kraj przed niebezpieczeństwem, że w wyniku międzynarodowego podziału pracy w danym kraju nastąpi alokacja „brudnych” technologii i „brudnych” gałęzi przemysłu. Istotne znaczenie ma ukształtowanie takiej struktury importu i eksportu, która byłaby nie tylko korzystna ekonomicznie czy innowacyjnie, ale także ekologicznie przyjazna. Można stwierdzić, że z punktu widzenia środowiska przyrodniczego danego kraju korzystny jest eksport tych wyrobów, których produkcja nie jest przyrodniczo uciążliwa, a import tych wyrobów, których wytwarzanie generuje znaczne zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego. Inną sprawą jest to, że w następstwie takiego stanowiska następuje migracja „brudnych” gałęzi przemysłu z krajów bogatych do krajów biednych.

Realizacja celów ekologicznych w procesie gospodarowania wymaga silnej integracji polityki ekologicznej z polityką **przemysłową i energetyczną**. Działalność produkcyjna, która odbywa się w silnym sprzężeniu ze środowiskiem przyrodniczym, powoduje, że przemysł jest sprawcą powstawania największych szkód w środowisku przyrodniczym. Jeśli chodzi o respektowanie w polityce przemysłowej celów polityki ekologicznej, szczególne znaczenie ma oddziaływanie państwa na kierunki i rozmiary inwestycji oraz wspomaganie rozwoju gałęzi przemysłu opierających się na nowych, przyjaznych środowisku, technologiach i innowacjach. Realizacja celów ekologicznych w polityce przemysłowej i polityce energetycznej państwa może oznaczać sięgnięcie po takie narzędzia, jak standardy emisji, imisji, standardy produktowe, pozwolenia, licencje, nakazy i zakazy, normy technologiczne i zakazy dotyczące wyboru technologii, ocena oddziaływań środowiskowych działalności produkcyjnej i inwestycyjnej. Istotne znaczenie ma oddziaływanie na restrukturyzację przemysłu.

Na szczególną uwagę w świetle problemów ekologicznych zasługuje polityka energetyczna. Konsekwentne powiększanie produkcji energii ze źródeł odnawialnych, w zamian za produkcję energii z wyczerpujących się tradycyjnych surowców energetycznych, zmiana technologii wytwarzania energii na ekologicznie przyjazne, instalowanie urządzeń ochrony środowiska – to podstawowe kierunki prowadzące do efektywniejszego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego i jego ochrony w przemyśle energetycznym. Realizacja określonych celów ekologicznych w ramach polityki ekologicznej państwa jest również wymuszana przez regulacje międzynarodowe, którym poddaje się kraj.

Proekologiczne zmiany w produkcji wiążą się zawsze z kosztami, należy więc uwzględnić rachunek mikroekonomiczny. Koszty te prowadzą zatem do większego zainteresowania podmiotów gospodarczych energio- i surowcowooszczędnymi technologiami produkcji.

Ekologiczny aspekt **polityki transportowej** wiąże się z tym, że transport i infrastruktura transportowa są sprawcami zmian w krajobrazie i przestrzeni, sprawcami degradacji powierzchni ziemi, stanowią źródła zanieczyszczenia powietrza, hałasu, odpadów eksploatacyjnych. Zmniejszenie środowiskowej uciążliwości transportu stawia przed polityką transportu następujące zadania:

- zmianę struktury transportu w kierunku zmniejszenia jego uciążliwości dla środowiska przyrodniczego, np. poprzez rozwój przewozów kolejowych wraz z unowocześnianiem taboru,
- budowanie i unowocześnienie infrastruktury transportu drogowego,
- rozwój komunikacji miejskiej, zwłaszcza w wielkich aglomeracjach miejskich,
- zmniejszenie poziomu zanieczyszczenia środowiska spalinami,
- ograniczenie zużycia paliw i eliminowanie lub ograniczanie paliw o dużej zawartości składników szkodliwych dla środowiska, przy jednoczesnym wspieraniu produkcji i sprzedaży „paliw ekologicznych”.

Wśród polityk sektorowych, w których poczesne miejsce powinny zająć problemy ekologiczne, jest **polityka rolna**. Produkcja rolna dokonuje się w symbiozie z naturą, a współczesne rolnictwo jest źródłem wielu negatywnych oddziaływań na jakość środowiska przyrodniczego oraz sprawcą zanieczyszczeń wody, powietrza, degradacji gleb, istotnych, często nieodwracalnych zmian w świecie roślinnym i zwierzęcym. Stąd też ekologicznie ukierunkowane oczekiwania wobec polityki rolnej dotyczą kształtowania struktury produkcji rolnej, struktury upraw i hodowli, metod stosowanych przy uprawie roślin i hodowli zbóż, wykorzystania powstających odpadów. Ekologicznie korzystne jest promowanie w polityce rolnej państwa rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego oraz ekologizacji rolnictwa konwencjonalnego.

4. Zakończenie

Działalność gospodarcza człowieka, zarówno produkcja, jak i konsumpcja, odbywa się przy wykorzystaniu komponentów środowiska przyrodniczego. Rozwój gospodarczy spowodował powstanie wielu negatywnych skutków środowiskowych. Zanieczyszczenia i degradacja środowiska przyrodniczego, nieodwracalne zmiany w ekosystemach, pogorszenie się jakości życia ludzi w obszarze korzystania z komponentów środowiska przyrodniczego, wyczerpywanie się zasobów naturalnych – to tylko niektóre z owych negatywnych następstw rozwoju gospodarczego w minionym stuleciu. Nasilenie się tych środowiskowo niekorzystnych następstw działalności produkcyjnej i konsumpcyjnej człowieka uwidoczniło, że gospodarka rynkowa w działaniu nie generuje mechanizmów rynkowych, które by

ograniczały owe niekorzystne zjawiska lub im zapobiegały. Na gruncie nauk ekonomicznych zaczęto wskazywać na ekologiczny wymiar niedoskonałości rynku i na konieczność działań państwa w zakresie ich ograniczania lub zapobiegania im.

Państwo, reprezentując interes wszystkich obywateli, ma obowiązek zapobiegania negatywnym ekologicznym konsekwencjom rozwoju gospodarczego. Stworzenie odpowiednich warunków i regul funkcjonowania zarówno przedsiębiorstw i gałęzi przemysłu, jak i gospodarstw domowych może prowadzić do podejmowania takich działań, które będą bardziej przyjazne dla środowiska przyrodniczego. Realizacja celów środowiskowych jest domeną polityki ekologicznej, ale skuteczność ich osiągania zależy od respektowania celów ekologicznych w podstawowych politykach makroekonomicznych państwa, a zwłaszcza w polityce fiskalnej, handlowej, a także w politykach sektorowych, a przede wszystkim w polityce przemysłowej, energetycznej, transportowej, rolnej itp. Przy czym polityka ekologiczna spełnia funkcję koordynatora realizacji celów ekologicznych przez polityki makroekonomiczne i polityki sektorowe.

Literatura

- Barde J.-P., *Polityka ochrony środowiska i jej instrumenty*, [w:] H. Folmer, L. Gabel, H. Opschor, *Ekonomia środowiskowa i zasobów naturalnych*, Krupski i S-ka, Warszawa 1996.
- Baumol W.A., Oates W.E., *The Theory of Environmental Policy*, Prentice-Hall, Englewood Cliffs 1975.
- Fiedor B. (red.), *Kierunki rozwoju współczesnej ekonomii*, Wrocław 1992.
- Fiedor B., *Ochrona środowiska – ile rynku, ile państwa*, [w:] *Czy ekonomia nadąża za wyjaśnieniem rzeczywistości*, T.1. red. A. Wojtyna, PTE, Warszawa 2001.
- Fiedor B., *Regulacja ekologiczna jako rodzaj regulacji publicznej w gospodarce rynkowej – ujęcie normatywne a ekonomia polityczna regulacji*, [w:] *Konflikty i współpraca w realizacji strategii ekorozwoju*, Biblioteka „Ekonomia i Środowisko” nr 30, Wrocław 2003.
- Fiedor B., Graczyk A., *Mechanizmy ekonomicznego wdrażania trwałego i zrównoważonego rozwoju w II Polityce Ekologicznej Państwa*, [w:] *Ekonomia a rozwój zrównoważony*, T. II, red. F. Piątek, Białystok 2001.
- Fiedor B., Matysiak A., *Rola państwa w ujęciu teorii trwałego rozwoju z punktu widzenia problemu międzypokoleniowej sprawiedliwości ekologicznej*, [w:] *Dokowania współczesnej myśli ekonomicznej – teorie neoliberalne wobec ekonomicznej roli państwa a polityka społeczno-ekonomiczna*, red. U. Zagóra-Jonszta, AE, Katowice 2004.
- Fiedor B., Czaja S., Graczyk A., Jakubczyk Z., *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Folmer H., Gabel L., Opschor H., *Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych*, Krupski i S-ka, Warszawa 1996.
- Górka K., Poskrobko B., Radecki W., *Ochrona środowiska*, PWE, Warszawa 2001.
- Graczyk A., *Ekologiczne koszty zewnętrzne. Identyfikacja, szacowanie, internalizacja*, Wyd. Ekonomia i Środowisko, Białystok 2005.
- Graczyk A., *Nowa polityka ekologiczna*, [w:] *Polityka ekologiczna w gospodarce rynkowej*, Biblioteka „Ekonomia i Środowisko” nr 25, Karpacz–Wrocław 1999.

Klimczak B., *Mikroekonomia*, AE, Wrocław 2006.

Stiglitz J.E., *Ekonomia sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.

Żylicz T., *Ekonomia środowiska i zasobów naturalnych*, PWE, Warszawa 2004.

ECOLOGICAL SCOPE OF MARKET IMPERFECTIONS WITHIN MACROECONOMIC POLICIES

Summary

Market economy in action is characterized by many market imperfections that possess economic, social and ecological scope. Their occurrence forces and rationalizes government intervention into market mechanism. The aim of this paper is to show the ecological scope of market imperfections, especially the occurrence of externalities and a brief introduction into government actions that through environmental policy and macroeconomic policies supplement and correct market mechanism in the area of rational governance of ecological assets and environmental protection. The fulfillment of environmental goals is a domain of environmental policy, however its effectiveness depends on respecting ecological aims within basic macroeconomic policies, mainly fiscal policy, trade policy and sector policies – industrial policy, energetic policy, transport policy, agricultural policy etc.